

Motion till riksdagen

1989/90:Ju51

av Inger Schörling m.fl. (mp)

med anledning av prop. 1989/90:154 Ändringar i
kriminalvårdslagstiftningen

I propositionen föreslås vissa ändringar i kriminalvårdslagstiftningen. Av särskilt intresse för miljöpartiet de gröna är förslagen att en intagen i kriminalvårdsanstalt skall kunna åläggas, förutom som nu att utföra arbete eller delta i undervisning eller utbildning, att delta i arbetsträning eller ha någon annan sysselsättning och att en intagen under utredning av ett disciplinärendet skall få hållas avskild, förutom som i dag från övriga intagna, från andra personer när det gäller kontakter genom brev, telefonsamtal eller besök.

Den utvidgade sysselsättningsplikten avses inte omfatta den som som uppbär ålderspension, men väl den som uppbär förtidspension eller sjukbidrag som skall kunna åläggas att ha sysselsättning bara av den art och i den omfattning som är lämplig med hänsyn till den intagnes förmåga. Enligt propositionen kan det i sådana fall vara lämpligt att samråda med läkare innan den intagne åläggs att ha en viss sysselsättning.

Motivet för utvidgningen av sysselsättningsplikten framgår inte klart av propositionen men tycks i huvudsak vara följande. En stor del av de intagna som uppbär sjukbidrag, förtidspension eller ålderspension m.m. skulle kunna sysselsättas, om de får sysselsättning som är avpassad för dem. I många fall är orsaken till att personer av denna kategori inte kan fungera på den reguljära arbetsmarknaden utanför anstalten att de till följd av alkohol- eller narkotikaproblem och dåligt utvecklade arbetsvanor har svårt att regelbundet inställa sig på en arbetsplats. Dessa problem gör sig inte gällande på samma sätt under den tid de är intagna i anstalt. Det skulle därför vara en fördel, om skyldigheten att delta i olika aktiviteter under anstaltstiden omfattade även denna grupp. En utvidgning av den fastställda s.k. arbetsplikten till att omfatta även sysselsättning av terapikaraktär skulle kunna öka möjligheten att förmå intagna, som uppbär förtidspension eller sjukbidrag, att delta i olika aktiviteter som de annars ställer sig negativa till. I propositionen hävdas också att de intagna, som på grund av missbruksskador eller av andra skäl har nedsatt arbetsförmåga, på detta sätt lättare skulle kunna placeras i en arbetstränande sysselsättning som kan förbättra deras förhållanden och framgent ge möjlighet till en mer normal arbetsinsats.

Påföljd för brott har till syfte att upprätthålla allmän laglydnad. Dessutom bör påföljden vara ägnad att främja anpassningen i samhället. Detta gäller

även i fråga om fängelsestraff. Påföljd utdöms med hänsyn till straffvärdet av brottet.

Mot. 1989/90
Ju51

Lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt innehåller bestämmelser om kriminalvård i anstalt efter dom på fängelse. I den lagen sägs att kriminalvård i anstalt skall utformas så att den intagnes anpassning i samhället främjas och skadliga följder av frihetsberövandet motverkas (1 kap 5 §). Vidare sägs att intagen skall behandlas med aktning för hans människovärde och att han skall bemötas med förståelse för de särskilda svårigheter som är förknäpade med vistelse i anstalt (2 kap 9§).

Kriminalvårdens uppgift är alltså att främja den intagnes anpassning i samhället. Det kan på goda grunder ifrågasättas om anstaltsvården verkligen fyller den funktionen. De lyckade fallen av återanpassning, som kan gottskrivas den nuvarande anstaltsvården, torde vara få om ens några. Kriminalvårdens andra uppgift är att motverka skadliga följder av frihetsberövandet. Det torde inte råda någon tvekan om att redan ett frihetsberövande i sig är skadligt. Det är en allvarlig integritetskränkning. Det kan inte heller uteslutas att anstaltsvården faktiskt kan bidra till att öka skadligheten av vistelsen.

Kriminalvård i form av fängelse kan sålunda ifrågasättas från effektivitetssynpunkt – om syftet med verksamheten är att återanpassa de intagna i samhället.

Reformbehovet är överhängande. Genomgripande förändringar behövs. Utgångsläget för detta bör vara frivillighet och den intagnes rätt till ett bestämmande inflytande över sin situation. Det är således långt ifrån tillräckligt att kriminalvårdsanstalten, såsom föreskrivs i dag, samråder med den intagne och bereder honom tillfälle att yttra sig om tillämnade åtgärder. De behandlingsplaner som förekommer är också av synnerligen knapphändig beskaffenhet. Dessutom saknas mestadels nödvändig kompetens på anstalterna för adekvat behandling. Resurserna är alltför små. Som exempel kan nämnas att den som önskar bedriva högre studier ofta förvägras detta med hänvisning till resursbrist. För att kriminalvården skall bli framgångsrik i sitt återanpassningssyfte krävs enligt vår uppfattning radikala förändringar och en i grunden annan syn på de intagna och deras individuella behov. Miljöpartiet de gröna avser att återkomma till riksdagen med ett utarbetat förslag i ämnet.

Det är betänkligt att man nu väljer att slå in på vägen att utvidga sysselsättningsplikten för sådana personer som, om de vore ute i samhället, i princip inte skulle kunna åläggas sysselsättning. Förslaget utgår från uppfattningen att förtidspensionerade och sjukskrivna missbrukare är negativa till behandling och har till ändamål att de skall lära sig att passa tider, vilket de påstås ha nytta av efter frigivningen. Det är en anmärkningsvärd syn på människor som sålunda förs fram i propositionen. Den strider mot grundsatsen om aktning för den intagnes människovärde. Att lära sig passa tider torde i praktiken också sakna betydelse för de människor det gäller. Deras möjligheter att framgent kunna göra en normal arbetsinsats torde med rådande förhållanden på arbetsmarknaden vara begränsade. Det krävs helt enkelt andra och mera betydande vårdinsatser och insatser av samhället i övrigt för att återanpassningen skall lyckas. I dag förvägras dessa människor sin rätt till återanpassning i samhället.

Det verkliga och inte uttalade syftet med den utvidgade sysselsättningsplikten är sannolikt att spara pengar och att skapa bättre förutsättningar för att upprätthålla ordningen på anstalterna. Den som inte vill eller i dag inte får delta i arbete eller annan sysselsättning hålls kvar på avdelningen. Detta kräver extra resurser i form av vaktpersonal. Om fler tvingas till sysselsättning kan dessa vaktjänster sparas in. Den som överhuvudtaget inte vill arbeta kan placeras på särskild avdelning eller på särskild anstalt isolerad från övriga intagna. Arbete och annan sysselsättning kan fungera som ett slags terapi mot tristessen och ledan och minska den psykiska oron bland de intagna.

Sammanfattningsvis vill vi ifrågasätta om förslaget med en utvidgad sysselsättningsplikt är av den karaktären att det kan främja de intagnas anpassning i samhället. Snarare finns skäl att anta att ett utvidgat sysselsättningstvång i praktiken kan motverka återanpassningssyftet.

I propositionen saknas närmare uppgifter om tillämpningen av nuvarande avskildhetsregler och i vilka fall de kommer till användning i praktiken. Systemet att överhuvudtaget hålla en intagen i avskildhet av disciplinära skäl kan sättas i fråga. Enligt vår mening är de skäl som anförts för att nu utvidga avskildheten för den intagne vid utredning i ett disciplinärende inte tillräckliga. En utvidgad avskildhet kan också verka mot återanpassningssyftet.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen avslår förslaget om utvidgad sysselsättningsplikt för intagna i kriminalvårdsanstalt,
2. att riksdagen avslår förslaget om utvidgad avskildhet vid utredning i ett disciplinärende.

Stockholm den 6 juni 1990

Inger Schörling (mp)

Kent Lundgren (mp)

Anita Stenberg (mp)